

GOD Kiest PARTIJ

De één heeft het over een danklied, de ander noemt het een protestlied. Ook kom je de benaming loflied of 'negrospiritual' tegen. Het wordt in verband gebracht met het strijdlid van het socialisme, de Internationale. Het zou een soort oorlogsverklaring zijn. Een profetie. Een schreeuw om recht. In het kerkboek is het bedoelde lied, gezongen door een Joods meisje uit Galilea, opgenomen als de Lofzang van Maria. Het Magnificat in het Latijn van de oude kerk.

Al eeuwen wordt het kerstlied van Maria gezongen in kerken, kathedralen en kloosters. Het klinkt iedere dag bij zonsopgang in de eerste vesper van de kloostergemeenschap. Wie op internet gaat zoeken vindt maar liefst 230 verschillende componisten, die de tekst voor liturgisch gebruik in allerlei talen en varianten op muziek hebben gezet. Monteverdi, Bach, Purcell, Mozart, Sela en Taizé, van black gospel tot rapper.

De lofzang van Maria is opgenomen in het katholieke getijdenboek, in het Book of Common Prayer van de Anglicaanse Kerk, in onze Reformatorische traditie ontbreekt het in geen enkel zichzelf respecterend liedboek. Waarom zingen we het eigenlijk niet vaker in onze kerkdiensten?

Wat maakt de Lofzang van Maria zo speciaal dat het een vip behandeling krijgt? Nou, er staat in dat God niet boven de partijen staat. Hij kiest!

Lezen: Lucas 1 : 39 - 56

'Hij heeft oog gehad voor mij, zijn minste dienaars.'

Lucas 1 : 48

Partij kiezen

God staat niet boven de partijen, zingt Maria in haar lied en peilt zo de betekenis van de geboorte van haar kind. God maakt een duidelijke keuze, horen we. Hij kiest voor mensen voor wie bijna niemand zin heeft om te kiezen. God kiest partij voor de armen en onderdrukten. En als de kerk dezelfde keuze maakt als God, als Jezus, dan zou je de kerk 'partijgangsters van de armen' kunnen noemen, schreef indertijd de theoloog Bert ter Schegget een boek.

God kiest voor de armen, maar hij verklaart de oorlog aan de aanzienlijken die hun macht misbruiken, zingt Maria, het Joodse meisje uit Galilea. Hij en zijn Zoon Jezus gaan het gevecht aan met alle zelfverheffing en zelfhandhaving ten koste van anderen. Als die eraan gaan dan pas zal de met Kerst veel bezongen 'vrede op aarde' echt in zicht komen.

In de kerkbanken van een kerk die zonder wapens vecht voor die vrede zitten mensen die je 'partijgangsters van God' zou mogen noemen. Wij staan niet boven de partijen. Wij worden geacht net als Maria partij te hebben gekozen. Zij is in de Bijbel een voorbeeld van een toegewijde gelovige. Zij en wij kiezen voor God, die kiest voor mensen niet in tel, onbelangrijk in veler ogen.

Lucas' focus

De evangelist Lucas, arts, heeft ook gekozen. Voor God en Jezus. En dus voor de allerminsten in zijn wereld. Lucas, die van het kerstevangelie, verlegt onze aandacht van het kerstgevoel van de familie op trommelen en gezellig in ons versierde huis samen naar Home Alone kijken of Triviant spelen met de kaarsjes aan en een paar cadeautjes onder de kerstboom -niets mis mee overigens- de evangelist verlegt onze aandacht naar de maatschappelijke kant van Jezus' komst en boodschap.

De evangelist vangt onze aandacht daarvoor via een Kerstmusical met prachtige liederen: de lofzang van Zacharia, het Ere zij God, de lofzang van Simeon en een dijk van een kerstlied: de Lofzang van Maria.

Al eeuwen blijven zangers in kerken, kathedralen en kloosters gefocust op de woorden van Maria. Bij zonsopgang wordt deze Lofzang, die ergens veel weg heeft van een protest- of strijdlid, door kloostergemeenschappen tijdens de eerste vesper van de dag gezongen, elke dag. 'Hier gaat het nou altijd om. Iedere dag, elke week, maand, jaar,' spreekt uit deze muurvaste gewoonte. Wie op internet gaat zoeken vindt maar liefst 230 verschillende componisten die deze tekst voor liturgisch gebruik in allerlei talen en varianten op muziek hebben gezet. Monteverdi, Bach, Purcell, Mozart, Sela en Taizé, van black gospel tot raper. De lofzang van Maria is opgenomen in het katholieke getijdenboek, in het Book of Common Prayer van de Anglicaanse Kerk en in onze Reformatorische traditie ontbreekt het in geen enkel zichzelf respecterend liedboek. Blijkbaar hebben we met dit lied goud in handen. God heeft zijn keuze laten vallen op mensen die vernederd worden. We zouden dat lied best vaker mogen zingen.

'Revolutionairen'

Even wat achtergrond. De Lofzang van Maria is volgens Lucas spontaan ontstaan tijdens een visite. Het kan een bestaand lied zijn geweest. Doet er verder niet toe.

De zwangere Maria, vertelt Lucas, gaat op bezoek bij haar oude tante Elisabeth, eveneens in verwachting. Maria's groet -dat zal geen 'hoi' geweest zijn- brengt een prenatale ontmoeting teweeg tussen beide kindjes in de moederschoot. Elk van de twee zullen een rol spelen in Gods keuze voor wat laag en arm is. Hij gaat wat dat aangaat de wereld op z'n kop zetten. Hij zal een revolutie van liefde ontketenen voor wie geen helper hebben. Je zou kunnen zeggen twee 'revolutionairen' tussen aanhalingstekens in zijn dienst staan op het punt geboren te worden.

Hoe de verhoudingen tussen beiden liggen wordt snel duidelijk. De baby van Elisabeth, de latere Johannes de Doper, reageert in de moederschoot met uitgelaten vreugde op de komst van die van Maria, de latere en meerdere Jezus Christus. Met Jezus' geboorte begint Gods omwenteling namelijk pas goed op gang te komen.

Elisabeth stort een babyshower van ongekende zegenwensen over de aanstaande moeder van Jezus heen. Maria reageert met uitbundige dankbaarheid in de vorm van een loflied: dat een barmhartig God, voor zijn werk van bevrijding van de kleinen en kwetsbaren, haar wil gebruiken en al die anderen onaanzienlijken tot en met een gekruisigde toe. De grondtoon van dit lied is genade.

Een Jezuïet schrijft in de kantlijn bij de Lofzang van Maria: 'Misschien kan ik mijn eigen Lofzang van Maria schrijven en erbij bidden als ik de groten dingen overweeg die de Heer voor mij en door mij heen heeft gedaan.' Mooi!

Slavenlied

Je zou de Lofzang van Maria met enige fantasie een negrospiritual kunnen noemen, een nieuwtestamentische negrospiritual. Negrospirituals, slavenliederen, gaan over het keiharde leven van de slaven in het Amerika van toen. De gelovige slaaf brengt er vooral zijn hoop op bevrijding uit onmenselijke omstandigheden mee tot uiting. De zwarte slaven smeekten God om redding. De spirituals bevatten talloze verwijzingen naar het Oude Testament. Men zong om te overleven.

De evangelist Lucas nu legt Maria, die zich letterlijk in het Grieks een 'slavin' noemt, een spiritual van hoop in de mond. Dit meisje zonder aanzien, jong, ongetrouwd en zwanger spreekt letterlijk over haar 'neergebogenheid'. De Bijbel duidt met dit woord de noodtoestand aan van: Hagar in levensgevaar in de woestijn. Lea in haar niet bemind zijn. De als slaaf verkochte Jozef in Egypte. De Joden in slavernij in Egypte. Den kinderloze Hanna. Maria staat symbool voor iedere arme, zieke, hongerige, dorstige, gevangene, lijdende en stervende mens, letterlijk of figuurlijk, dichtbij en ver weg. En dan hebben we het over een schare die niemand tellen kan. Miljoenen die hopen op een ommekeer in hun lot. Lucas zet de geboorte van Jezus in het perspectief van een machtig en barmhartig God die zijn voorkeur luid en duidelijk uitspreekt voor de arme Lazarus boven die voor de rijke man, de bedelaar niet ziet zitten. Hij verhoogt de minste, de armste, de laagste. Dat mag revolutionair voor die tijd heten, als ik dat woord mag gebruiken. 'Wie hongert heeft overlaadt Hij met gaven, maar rijken stuurt hij weg met lege handen,' zingt Maria over de omkering van wat toen gebruikelijk was.

Het is nu geen vraag meer op wie vooral de focus van de kerk met Kerst en alle andere dagen van jaar zou moeten zijn gericht. Op hen die onderliggen! Diaconie is een belangrijk aspect van ons gemeentezijn.

Bekering

Nu over die anderen. De minder gelukkigen in Maria's ogen. De hooggeplaatsten die hun macht misbruiken. De egoïstische rijken. Er bestaat met betrekking tot de Lofzang van Maria een legende over de koning van Sicilië. Hij bepaalde dat dit lied alleen in het voor het volk onverstaaenbaar Latijn mocht worden gezongen. De lofzang van Maria heette bij hem het Magnificat. De koning hoorde de moeder van Jezus in zijn oor revolutionaire gedachten uiten. Om woorden als 'heersers stoot Hij van de troon en wie gering is geeft Hij aanzien,' zat hij niet bepaald verlegen. Hij wilde niet dat zijn onderdanen erdoor op verkeerde ideeën zouden worden gebracht. Niet te vaak zingen dus. Een paar keer in december kan geen kwaad. En dan zo onverstaaenbaar mogelijk. Ook wordt er verteld dat de Russische tsaar, een despoot, dit gedeelte uit het evangelie hem deed ontstellen.

Maria zingt dat de onrechtvaardige wereld van de machthebbers op de schop gaat. God keert zich tegen 'hooggezetenen'. Lucas zal aan Herodes hebben gedacht en aan alle arrogante en corrupte machthebbers van zijn dagen. Pochend op hun positie, macht en rijkdom kijken zij neer op anderen en buiten hen uit. God schuift hen opzij om de armen en verdrukten tot hun recht te laten komen. Jezus heeft mensen in de knel, blinden, doven, zieken, geestelijk doden, afgeschreven mensen bevrijdt. Machtigen en rijken liet hij links liggen. Maar ook voor hen gold zijn oproep zich om te keren en hem te volgen. God is niet uit op de vernietiging van rijken en machtigen. Hij wil dat zij zich omkeren en het juiste doen.

Het is geen vraag bij welke groep -de neergebogenen of de hooggezetenen?- de kerk zich thuis voelt. Zij is thuis bij wie God zich thuis voelt.

Focus van de kerk

Over de kerk borduur ik verder. Op dit moment leiden kerstreclame ons als kerk en als betrokken gemeenteleden behoorlijk af, van waar het met de geboorte van Jezus over gaat in de Bijbel, krijg ik het idee. We worden overladen met kerstboodschappen, zodat we wellicht moeite hebben om ons te concentreren op het doel met het oog waarop we als gemeente van Jezus Christus staan opgesteld, niet alleen met Kerst maar 365 dagen per jaar. Waarop zou onze focus moeten liggen? Welke keuzes moeten we maken? Wat de lofzang van Maria onder woorden brengt, raadt Lucas aan.

Het zijn twee dingen. Twee brandpunten zijn terug te vinden in het Loflied. Allereerst lijkt de kerk op de kwetsbare Maria. Zij verliest al langere tijd macht en aanzien in onze cultuur. Is dat nou echt zo'n probleem? God houdt ons in het oog. Hij ziet laag. Dat is nou typisch zijn focus: een stal, een voederbak, herders. Een heilig, machtig en barmhartig God kijkt niet omhoog, maar naar beneden. Deze manier van kijken is eigen aan God, schreef Maarten Luther bij dit lied. Hij richt zich vooral op degene, die klein is, zonder status of positie en neemt haar of hem in zijn dienst. Hij vindt ons belangrijk, super belangrijk.

In de tweede plaats als God niet omhoog kijkt maar naar beneden, dan is dat ook de kijkrichting van de gemeente. We worden opgeroepen solidair te zijn met de onderdrukten, de noodlijdenden, de randfiguren van maatschappij en wereld. We ontdekken die solidariteit door diaconale en pastorale vindingrijkheid, Bijbelstudie en gebed en ... zangles.